

(ע"ב) 'בין השמשות' — ע' סיכומי שיטות וחילוקי דינים, בשאלות ותשובות שבסוף המסכת.

דף לה

זחילופה בחלתא' — כאן נקט רבה שלש רבעים ושם שנים ושלושה, ואילו רב יוסף נקט כאן שני שליש ושם שלשה וארבעה. (רא"מ הורביץ)

'יניח חמה בראש הכרמל וירד ויטבול בים ויעלה, וזהו שיעורו של רבי נחמיה' — הראשונים פרשו (וכן הוא בירושלמי פרק קמא דברכות) שהאדם בעודו על ההר מניח החמה, כלומר נפרד ממנה, שהיא שוקעת והוא יורד מן ההר וטבול ושוב עולה להר, ואז הוא ודאי לילה. (ע' רשב"א ועוד). ואולם בשו"ת חתם סופר (ח"ו טז) פרש שהאדם עומד על שפת הים ולא על ההר, ו'ירד' היינו אל המים, [כבכל מקום שאמרו 'ירד לטבול' וכדומה], 'ויעלה' — מן המים, ו'מניח חמה בראש ההר' היינו שרואה את אור החמה מאירה בראש ההר. [ומתוך כך יוצא ששיעור טבילה תשע דקות, דהיינו הילוך חצי מיל. (ומזה יצא להוכיח בענין משך אכילת פרס, ע"ש). והקשה שם מדברי התוס' ועוד, ששיעור טבילה אינו אלא כדי הילוך חמשים אמה, וכיצד יתכן שהוא בין השמשות דרבי נחמיה ששיעורו כחצי מיל].

וכבר העירו האחרונים על הבנת החת"ס, שהיא כנגד פירוש הראשונים. (ע' חזון איש או"ח לט, יח. וע' ע' במובא ב'מגדים חדשים' כאן).

(ע"ב) 'לא כוכבים גדולים הנראין ביום ולא כוכבים קטנים...' — ע' בספר 'עלה יונה', עמ' סה-סט.

'אדשימשא אריש דיקלי אתלו שרגא' — יש מפרשים שכדור החמה כבר נעלם באופן ועדיין יש זהירות מהחמה על ראשי הדקלים. (עפ"י שו"ת לבושי מרדכי, תליתאי או"ח לח). ויש מפרשים דהיינו קודם שקיעת החמה, שעה שהיא נראית על ראשי האילנות. (עפ"י שו"ת לחם ושמלה או"ח נג; קצה המטה על מטה-אפרים תריט, יד. מובא במגדים חדשים כאן).

'זהדליק המדליק ושוהה כדי צליית דג קטן או כדי להדביק פת בתנור' — מכאן מוכיח הרא"ש שמותר לעשות מלאכה אחר הדלקת הנר, כמו שאמרו שצולה דג קטן וכדו' לאחר הדלקת הנר — כי קבלת שבת אינה תלויה בהדלקה אלא בתפלת ערבית. 'וכן עמא דבר, כשהחזון אומר 'ברכו' הכל פורשין ממלאכה'. (וכן דעת הרמב"ן והרשב"א ע' בתשובותיו — ח"א אלף ע וח"ד קיט) והריטב"א). ואולם הר"ן (לעיל כג) כתב להוכיח מכמה מקומות שאין לעשות מלאכה לאחר הדלקת הנר, וכדברי בעל הלכות גדולות. ובאר שזה שאמרו שוהה כדי צליית דג קטן והדבקות פת, אין הכוונה שהמדליק עושה מלאכות אלו, אלא נתנו שיעור זמן לתוקע שישהה בין תקיעה שלישית לרביעית, כי אי אפשר לומר שלא ישהה אלא כדי סילוק והטמנה והדלקה — שהרי אין הכל מטמינים ומדליקים כאחד, ועוד, יש שאינו מטמין אלא קדרה אחת ויש שמטמין קדרות הרבה, וכן בהדלקה, ומשום כך אמרו שהתוקע ישהה בין שלישית לרביעית כשיעור שיהא נצלה ביניהם דג קטן. [ובתקיעות ראשונות לא נתנו שיעור, לפי שיעור היום גדול ואין קפידא בשיעוריהם, אבל תקיעה שלישית צריכה שתהא סמוך לחשכה, מפני הדלקת הנר שיש להסמיכה לשבת].